

неконтрольованій емоційності, як і носіння черевиків є природною фізичною потребою сучасної людини. Балансуючи між прагненням пристосуватись до знедуховлених умовностей і бажанням зламати їх, наприкінці вірша наратор рішуче зрікається шлюбу як предмету споживання – і висловлює свою по-дитячому міцну й непохитну віру в кохання. Натхненним виявом любові й відданості став для нього фантазійний образ із підліткових мрій – прекрасна, далека, загадкова жінка, яка чекає на свого рятувальника. Влучний гумор, правдивість і дитинна чистота душі поета виводять цей вірш далеко за межі проблематики одного покоління.

Література

Corso, Gregori. Одруження / День смерті Пані День: Американська поезія 1950-60-х років у перекладах Юрія Андруховича / Дизайн О. С. Рубановської. – Харків: Фоліо, 2006. – 207 с. – С. 169-172. *Corso, Gregori.* Женьїтба [пер. с англ. Яна] / Грегори Корсо [Електронний ресурс], б/р. – Режим доступу до джерела: sensi.org/~misha/translations/beat/marriage.html. *Corso, Gregory.* Marriage // The Norton Anthology of Poetry. Fourth edition / Margaret Ferguson, Mary Jo Salter, Jon Stallworthy (eds.). – New York – London: W.W.Norton & Company, 1996. – lxxx, 1998 p. – P. 1694-1697. *Tytell, John.* Naked Angels: Kerouac, Ginsberg, Burroughs / John Tytell. – New York: Grove Weidenfeld, 1991. – 273 p.

УДК: 811.111'25'4.2

ЛЕЩЕНКО Г.А.

(Запорізький національний технічний університет)

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПАРЕМІЙ МОВОЮ ПЕРЕКЛАДУ

В статті аналізується особливості перекладу українських паремій, акцентуючи увагу на прийомах перекладу та ступені адекватності при їх відтворенні в цільовому тексті.

Ключові слова: паремійна одиниця, пареміологія, еквівалент, частковий відповідник, калькування, описовий переклад

Лещенко А.А. Особенности воспроизведения украинских паремий на языке перевода. В статье анализируются особенности перевода украинских паремий, акцентируя внимание на приемах перевода и степени адекватности при их воспроизведении в целевом тексте.

Ключевые слова: паремимологическая единица, паремимология, эквивалент, частичный аналог, калькирование, описательный перевод

Leščenko A.A. Peculiarities of reproducing Ukrainian paremiological units in the target text. The article analyzes the characteristics of translating Ukrainian *paremiological units*, focusing on techniques of translating and extent of their adequacy when reproduced in the target text.

Key words: paremiological unit, paremiology, equivalent, partial analogue, descriptive translation

Метою дослідження є визначення особливостей перекладу паремій з української на англійську мову шляхом встановлення їхніх мовних та структурно-семантичних особливостей. **Об'єктом** дослідження є паремійний фонд українських та англійських паремій в зіставно-типологічному. **Предметом** аналізу є способи відтворення мовних особливостей українських паремійних одиниць в англійських перекладах, а **матеріалами дослідження** виступає українські збірки паремійних одиниць та їх переклада зроблені В. Річі, П. Канді, А. Берхарда, Дж. Віра.

Одним з елементів культури, який допомагає нам усвідомити національну самобутність країни є паремії. Паремії цікаві тим що в них відбивається думка не однієї людини, а народна оцінка життя, народний досвід та розум в них реалізує естетичні, пізнавальні та дидактичні потреби суспільства те, що В.Гумбольдт у свій час називав народним духом він вважав що паремії можна розглядати, як сховище відомостей про народне життя, якесь дзеркало, що відображає не тільки побут, але і історію та вірування англійського народу [Гумбольдт 1985, с.43].

Перекладознавча наука ще не має у своєму розпорядженні досить повних теоретичних уявлень про структурно-семантичні особливості паремійних одиниць. Розмаїття паремій за формою і змістом, походженням і художньо-образною структурою створює ряд труднощів при їх збиранні, вивченні, класифікації та перекладу.

Дослідженням паремій, з'ясуванням їх історії та значення, займалося багато дослідників різних країн: Н. Амосова, В.Архангельський, С. Булаховський, О. Кунін, Ф. Медведєв, С. Ожегов, Л. Скрипник, В. Телія, М. Шанський, В. Феліцин та ін. Зокрема, вивчалось їхнє походження, еволюція форми та змісту (М.Пазяк), тематичне розмаїття (В.Даль, Г. Пермяков),

особливості структури і семантики (В. Архангельський, А.Крікманн), особливості клішування, образності, поетичної структури (Г.Пермяков).

В даній роботі під терміном «паремія» розуміємо прислівні народні висловлення повчального характеру, оформлені за зразком синтаксично замкнених, відтворюваних і семантично цілісних речень, поетичних за формою. Переклад паремій ускладнюється із-за існування принаймні двох основних факторів (внутрішнього і зовнішнього), які безпосередньо впливають на зазначений процес. Це, по-перше, особливості внутрішнього семантичного наповнення афоризму, його здатність до узагальнення, переосмислення та метафоризації. І, по-друге, контекст, який, як правило, виокремлює з-поміж кола значень паремії одне і сприяє зміні її первинної змістової організації відповідно до загального спрямування тексту.

Зазначимо, що дослідження структурно-семантичних особливостей перекладу паремійних одиниць здійснювалося на основі творів видатних українських письменників: Лесі Українки, Тараса Шевченка, Іван Франка, Михайла Коцюбинського. При цьому нами враховувалися такі труднощі, можливі при перекладі паремій, як: по-перше, відсутність відповідної паремії в англійській мові; по-друге, розходження в емоційному і національному забарвленнях українських прислів'їв та їх англійських відповідників; по-третє, необхідність урахування випадків, коли ситуація вимагає дослівної передачі національно-забарвленої української паремії.

Вивчення джерел, присвячених перекладу паремійних одиниць, дозволяє узагальнити, що адекватне відтворення паремій складає особливу перекладацьку проблему. Існує декілька способів відтворення паремійних одиниць з однієї мови на іншу, а саме: повний відповідник (еквівалент), частковий відповідник, описовий переклад та калькування.

Повною відповідністю (еквівалентом) перекладається паремійні одиниці, коли в мові перекладу є відповідник, рівнозначний по сенсу, функції і стилістичним характеристикам паремійних одиниць оригіналу та співпадає з ним повністю або в основі своєї по образному змісту. Наприклад: «*Чорт із тобою*» [Коцюбинський 1977, с. 25] – «*The hell with you*» [Kotsyubinsky 1976, р. 26]; «*Наче риба в неводі б'ється*» [Коцюбинський 1977, с. 31] – «*Like a fish writhing in the nets*» [Kotsyubinsky 1976, р. 29]; «*З неділею будьте*» [Коцюбинський 1977, с.40] – «*A good Sunday to you*» [Kotsyubinsky 1976, р. 43]; «*Хай вам Господь помагає, де тільки лицем обернетесь*» [Коцюбинський 1977, с. 53] – «*God help you in all your efforts*» [Kotsyubinsky 1976, р. 55]; «*Повітря носить*» [Коцюбинський 1977, с. 15] – «*Gone off with the wind*» [Kotsyubinsky 1976, р. 16]. Аналізуючи структурні особливості цих паремій, їх однозначність, зазначимо, що граматична форма українських варіантів паремій відповідає характеру їх змісту в англійській мові, наприклад, «*the hell with you*» – «чорт з тобою». Проте, в деяких випадках еквівалент мови оригіналу співпадає з ним здебільшого по образному змісту. Як бачимо, у цьому способі відтворення паремій не втрачається їхня лексична образність. Було з'ясовано, зокрема, якщо це риба в англійській мові, то вона залишається рибою і в українській мові, так само як і чорт, і неділя, і Господь. Паремії, які перекладаються повним відповідником, мають переважно, структуру розповідних речень. Лексико-семантичний зміст паремій майже повністю співпадає.

Часткова відповідність застосовується у випадку, коли паремійні одиниці мови перекладу еквівалентне паремійні одиниці мови оригіналу по сенсу, функції і стилістичному забарвленню, але розрізняється своїм образним змістом. По-перше, це переклад із певними розбіжностями в образності «*дівка здорова, чиста, хоч води напийся*» – «*the girl was as healthy and pure as spring water*»; «*Вона цідила слова, немов отруту*» [Коцюбинський 1977, с. 56] – «*Hiss as a poisonous snake*» [Kotsyubinsky 1976, р. 62]; по-друге, із повною відміною образності (такий спосіб перекладу є найпоширенішим, оскільки значна частина прислів'їв в усіх мовах є етноспецифічною у плані образності) «*Клятий баламуте*» [Укр.приказки 1864, с. 50] – «*Cursed rogue*» [Українка 1950, р. 61]; «*Веселі будьте та до нас прибудьте*» [Укр.приказки 1864, с. 65] – «*Don't stay away, but come another day*» [Українка 1950, р. 69]; по-третє, із частково відмінними граматичними характеристиками або лексичним складом, при цьому лексичні одиниці змінюють своє місце, але зміст та образність залишаються тими самими, «*живі будьте, нас не забувайте*» [Коцюбинський 1977, с. 99] – «*long life to you and don't forget us*» [Kotsyubinsky 1976, р. 101]; «*Бодай навек заснула*» [Коцюбинський 1977, с. 120] – «*Would that she never rose*»

[Kotsyubinsky 1976, p. 127]; «Бодай так вас самих посіли злидні» [Коцюбинський 1977, с. 60] – «*May famine take the lot of you someday*» [Kotsyubinsky 1976, p.67].

При передачі паремій нерідко використовується прийом калькування. Вираз відтворюється майже дослівно. Цей спосіб застосовується тоді, коли перекладена таким чином паремійна одиниця є цілком зрозумілою для носіїв мови перекладу. Наприклад: «*Вільна, як вода*» [Українка 1982, с. 76] – «*Free as water is*» [Українка 1950, р. 105] – це паремія-порівняння з «Лісової пісні», яка характеризує Русалку та її прагнення бути незалежною від батька. «*Посієм коло хижки мак-відюк, терлич посадимо коло порога, – та й не приступиться ніяка сила...*» [Українка 1982, с. 87] – «*We'll sow around our quarters poppy seed, before the threshold we'll plant gentian root. No evil spirit will trouble us*» – це народна прикмета і перекладаємо її дослівно [Українка 1950, р. 115]. «*Вона лукава, як видра*» [Українка 1982, с. 98] – «*she's sly as otters are*» – це паремія порівняння, яка описує дійову особу, як лукаву та нещирю. [Українка 1950, р. 100]. «*Ну, дав бог неділю, можна спочити*» [Коцюбинський 1977, с. 76] – «*God made Sunday for rest*» – це паремія, яку можна віднести до народного календарю, бо згідно до народного календаря у неділю всі повинні відпочивати, якщо хтось буде працювати, це буде вважатися за гріх. [Kotsyubinsky 1976, p. 80]. Граматичні, семантичні та стилістичні норми мови оригіналу не порушуються. Такий спосіб перекладу допомагає читачеві краще зрозуміти про що йдеться мова у творі. Але втрачаються емоційність, так як в мові перекладу вони не є пареміями і не мають впливу на читача.

Ще один спосіб відтворення паремій – описовий переклад. Відсутність необхідних відповідників і неможливість дослівного калькування впливають на вибір цього способу відтворення паремійних одиниць. Він зводиться до тлумачення, пояснення паремійного виразу, яке в перекладеному тексті практично перестає існувати як самостійна мовна одиниця і немов «розчиняється» в контексті. Порівняймо: «*І усом не моргне*» [Шевченко 1989, с. 99] – «*And when a man has had a few, though cannon roar he still will snore, he'll sleep whate'er you do*» [Shevchenko 1964, р. 43]. «І усом не моргнути» означає не звертати увагу, в англійській мові не має відповідного еквіваленту, Джон Вір, інтерпретуючи англійському читачеві значення цього народного прислів'я, підсилює його попереднім висловом «*though cannon roar he still will snore*», адже в українському варіанті це звучить інакше, «та хоч коти гармати». Далі ми наводимо переклад цього уривку, зроблений Вірою Річ: *Asleep, a drunkard, I declare, even if guns past, would not twitch a hair* [Shevchenko 1964, р. 25]. Віра Річ замінює лексему «вуса» словом «волосся» – «навіть волосся не ворухнеться». Слід брати до уваги, що перекладачі вибирали переклад, який би зберігав риму і передав як можна точніше українську паремію, ми вважаємо, що краще це вдалося зробити Вірі Річ.

Отже, при перекладі англійських паремій на українську мову перед перекладачем часто постає проблема неможливості точно передати експресивне, емоційне забарвлення образності, національний колорит, що значно ускладнює сам процес перекладу та впливає на його якість, а також правильне розуміння реципієнтом. Серед головних труднощів перекладу паремій можна визначити такі: по-перше, 1. відсутність відповідної одиниці у мові перекладу; по-друге, розбіжності в емоційній забарвленості та образності українських і відповідних англійських паремій або ж їх належність в одній мові до образних паремій, а в іншій – до необразних; по-третє, етноспецифічність паремійних одиниць, їх відмінності у національній забарвленості – необхідність, з одного боку, збереження національного колориту, а з другого боку, певної локалізації, яка не була б занадто значною.

Література

Гумбольдт В. Язык и философия культуры / В.Гумбольдт. – М.: Прогресс, 1985. –267 с. Коцюбинський М. Фата Моргана (з сільських настроїв) / М. Коцюбинський. – К.: Дніпро, 1977. – 131 с. Kotsyubinsky M. Fata morgana / M. Kotsyubinsky. – К.:Dnipro Publishers, 1976. – 151 р. Українські приказки, прислів'я і таке інше: зб. О. В. Марковича та ін. / спорудив М. Номис. – К.: СІБ.: В друк. Тиблена і комп. И. Куліша, 1864. – 333 с. *Ukrainka* L. Spirit of Flame: A Collection of the Works of Lesya Ukrainka [trans.by Percival Cundy] / L.Ukrainka. – New York: Bookman Associated, 1950. – 320 р. *Українка* Л. Лісова пісня /Л. Українка // Драматичні твори. – К., 1982. – 263 с. Шевченко Т.Г. Повне зібрання творів у 12 томах / Т.Г. Шевченко. – Т.1-2. – К. – 1989. – 203 с. *Shevchenko* T. Selected Works: Poetry and Prose [trans. by John Weir] / T. Shevchenko. – Moscow, 1964. – 75р.